

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (tredje avdelningen)

den 10 juli 2019*

”Begäran om förhandsavgörande – Lufttrafik – Förordning (EG) nr 261/2004 – Gemensamma regler om kompensation och assistans till passagerare vid nekad ombordstigning och inställda eller kraftigt försenade flygningar – Inställd flygning – Assistans – Rätt till återbetalning från lufttrafikföretaget av inköpspriset för flygbiljetten – Artikel 8.2 – Paketresa – Direktiv 90/314/EEG – Researrangören i konkurs”

I mål C-163/18,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Rechtbank Noord-Nederland (Domstolen för Noord-Nederland, Nederländerna) genom beslut av den 21 februari 2018, som inkom till domstolen den 1 mars 2018, i målet

HQ,

IP, enligt lag företrädd av HQ,

JO

mot

Aegean Airlines SA,

meddelar

DOMSTOLEN (tredje avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden A. Prechal samt domarna F. Biltgen, J. Malenovský (referent), C.G. Fernlund och L.S. Rossi,

generaladvokat: H. Saugmandsgaard Øe,

justitiesekreterare: förste handläggaren M. Ferreira,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 16 januari 2019,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- HQ, IP, enligt lag företrädd av HQ, och JO, genom I. Maertzdorff, advocaat, M. Duinkerke och M.J.R. Hannink,
- Aegean Airlines SA, genom J. Croon och D. van Genderen, advocaten,

* Rättegångsspråk: nederländska.

- Tjeckiens regering, genom M. Smolek, J. Vláčil och A. Kasalická, samtliga i egenskap av ombud,
- Tysklands regering, inledningsvis genom T. Henze, därefter av M. Hellmann och A. Berg, samtliga i egenskap av ombud,
- Europeiska kommissionen, genom A. Nijenhuis, C. Valero och N. Yerrell, samtliga i egenskap av ombud,

och efter att den 28 mars 2019 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 8.2 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 261/2004 av den 11 februari 2004 om fastställande av gemensamma regler om kompensation och assistans till passagerare vid nekad ombordstigning och inställda eller kraftigt försenade flygningar och om upphävande av förordning (EEG) nr 295/91 (EUT L 46, 2004, s. 1), mot bakgrund av rådets direktiv 90/314/EEG av den 13 juni 1990 om paketresor, semesterpaket och andra paketarrangemang (EGT L 158, 1990, s. 59; svensk specialutgåva, område 6, volym 3, s. 53).
- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan å ena sidan HQ, IP, som enligt lag företräds av HQ, och JO (nedan kallade HQ m.fl.) och å andra sidan lufttrafikföretaget Aegean Airlines SA. Målet rör den begäran om återbetalning av inköpspriset för flygbiljetter som HQ m.fl. framställt till följd av att en flygning som ingick i en paketresa ställts in.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

Förordning nr 261/2004

- 3 I skälen 1, 2 och 16 i förordning nr 261/2004 anges följande:
 - ”(1) Gemenskapens verksamhet på lufttrafikområdet bör bland annat syfta till att sörja för ett långtgående skydd för passagerarna. Dessutom bör full hänsyn tas till de allmänna konsumentskyddskraven.
 - (2) Nekad ombordstigning och inställda eller kraftigt försenade flygningar skapar allvarliga problem och olägenheter för passagerarna.
 - ...
 - (16) I sådana fall då en paketresa ställs in av andra orsaker än att flygningen ställs in bör denna förordning inte tillämpas.”

4 Artikel 1 i denna förordning har rubriken ”Syfte”. I artikel 1.1 föreskrivs följande:

”Denna förordning fastställer, i enlighet med de villkor som anges, minimirättigheter för flygpassagerare i följande fall:

- a) Nekad ombordstigning mot deras vilja.
- b) Inställd flygning.
- c) Försenad flygning.”

5 I artikel 3, med rubriken ”Räckvidd”, föreskrivs följande i punkt 6:

”Denna förordning skall inte påverka passagerares rättigheter enligt direktiv 90/314/EEG. Denna förordning skall inte tillämpas i sådana fall då en paketresa ställs in av andra orsaker än inställd flygning.”

6 Artikel 5 i samma förordning har rubriken ”Inställd flygning”. Artikel 5.1 lyder enligt följande:

”Vid inställd flygning skall de berörda passagerarna

- a) erbjudas assistans i enlighet med artikel 8 av det lufttrafikföretag som utför flygningen, och
- b) erbjudas assistans i enlighet med artikel 9.1.a och 9.2 samt, om omdirigering sker och den nya flygningens rimligen förväntade avgångstid är åtminstone dagen efter den avgång som var planerad för den inställda flygningen, assistans i enlighet med artikel 9.1.b och 9.1.c, och
- c) ha rätt till kompensation i enlighet med artikel 7 av det lufttrafikföretag som utför flygningen såvida inte
 - i) de minst två veckor före den tidtabellsenliga avgångstiden underrättas om att flygningen är inställd, eller
 - ii) de mellan två veckor och sju dagar före den tidtabellsenliga avgångstiden underrättas om att flygningen är inställd, och erbjuds ombokning så att de kan avresa högst två timmar före den tidtabellsenliga avgångstiden och nå sin slutliga bestämmelseort senast fyra timmar efter den tidtabellsenliga ankomsttiden, eller
 - iii) de mindre än sju dagar före den tidtabellsenliga avgångstiden underrättas om att flygningen är inställd, och erbjuds ombokning så att de kan avresa högst en timme före den tidtabellsenliga avgångstiden och nå sin slutliga bestämmelseort senast två timmar efter den tidtabellsenliga ankomsttiden.”

7 I artikel 8 i förordning nr 261/2004, som har rubriken ”Rätt till återbetalning eller ombokning”, föreskrivs följande i punkterna 1 och 2:

”1. Vid hänvisning till denna artikel skall passagerare erbjudas att välja mellan

- a) – återbetalning inom sju dagar, i enlighet med bestämmelserna i artikel 7.3, av hela inköpspriset för biljetten, för den del eller de delar av resan som inte fullföljts och för den del eller de delar som fullföljts, om flygningen inte längre har något syfte med avseende på passagerarens ursprungliga resplan, samt dessutom, i relevanta fall,
 - en returflygning till den första avgångsorten snarast möjligt,

- b) ombokning till den slutliga bestämmelseorten snarast möjligt, under likvärdiga transportvillkor, eller
- c) ombokning till den slutliga bestämmelseorten till ett senare datum som passageraren finner lämpligt, under likvärdiga transportvillkor, beroende på platstillgång.

2. Punkt 1 a skall även gälla passagerare vars flygning ingår i ett paket, med undantag av rätten till återbetalning, om denna rättighet regleras i direktiv 90/314/EEG.”

Direktiv 90/314

- 8 Tjugoförsta skälet i direktiv 90/314 har följande lydelse:

”Det skulle vara till fördel både för konsumenten och för arrangörer av resepaket om arrangörerna och/eller återförsäljarna var skyldiga att visa att de har tillförlitlig säkerhet i händelse av obestånd.”

- 9 Artikel 1 i direktivet har följande lydelse:

”Avsikten med detta direktiv är att inbördes närma medlemsstaternas lagar och andra författningar om resepaket som säljs eller bjuds ut till försäljning inom gemenskapens territorium.”

- 10 I artikel 4.6 i direktivet föreskrivs följande:

”Om konsumenten häver avtalet enligt punkt 5 eller om arrangören ställer in resepaketet före avtalat avresedatum av någon orsak som inte kan tillskrivas konsumenten skall konsumenten ha rätt att

a) antingen delta i ett annat resepaket av motsvarande eller högre kvalitet om arrangören eller återförsäljaren kan erbjuda honom ett sådant. Om det erbjudna paketet är av lägre kvalitet skall arrangören återbetala konsumenten mellanskillnaden, eller

b) så snart som möjligt få tillbaka hela det belopp han betalat enligt avtalet.

...”

- 11 I artikel 5.1 i samma direktiv föreskrivs följande:

”Medlemsstaterna skall vidta nödvändiga åtgärder för att se till att den arrangör och/eller återförsäljare som är part i avtalet är ansvarig för att åtagandena enligt avtalet fullgörs på ett korrekt sätt, oavsett om dessa skall fullgöras av arrangören eller återförsäljaren eller av andra leverantörer av tjänster. Detta ansvar skall inte inverka på arrangörens eller återförsäljarens rätt att kräva ersättning av dessa övriga leverantörer av tjänster.”

- 12 I artikel 7 i direktiv 90/314 anges följande:

”Den arrangör eller återförsäljare som är part i avtalet skall visa att han, i händelse av obestånd, har tillräcklig säkerhet för återbetalning av erlagda belopp och för hemtransport av konsumenten.”

Nederländsk rätt

- 13 Vid tiden för omständigheterna i det nationella målet hade direktiv 90/314 införlivats med nederländsk rätt genom avdelning 7A, med rubriken ”Reseavtal”, i volym 7 i Burgerlijk Wetboek (civillagen).

- 14 Enligt artikel 7:504 punkt 3 i civillagen kan en passagerare, om researrangören säger upp reseavtalet, bland annat begära att researrangören ska återbetala inköpspriset för flygbiljetten.
- 15 Artikel 7:512 punkt 1 i civillagen innehåller en skyldighet för en researrangör att i förväg vidta de åtgärder som krävs för att, i händelse av att researrangören på grund av obestånd inte längre kan fullgöra sina skyldigheter gentemot en resenär, garantera att dennes skyldigheter antingen övertas av någon annan eller att det belopp som erlagts för resan återbetalas.

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

- 16 Aegean Airlines är ett bolag etablerat i Grekland som ingick ett befraktningsavtal med G. S. Charter Aviation Services Ltd (nedan kallat G. S. Charter), ett bolag etablerat i Cypern. Enligt avtalet skulle Aegean Airlines ställa ett visst antal flygstolar till G. S. Charters förfogande mot betalning för befraktningen. G. S. Charter sålde därefter flygstolarna vidare till bland andra Hellas Travel BV (nedan kallat Hellas) som är en resebyrå etablerad i Nederländerna.
- 17 G. S. Charter och Hellas ingick ett avtal där det föreskrevs att en tur-och-retur-flygning skulle utföras varje fredag från den 1 maj till den 24 september 2015 mellan Eelde (Nederländerna) och Korfu (Grekland), en deposition skulle erläggas till Aegean Airlines och betalningen för returflygningarna efterföljande fredag skulle regleras varje måndag.
- 18 Den 19 mars 2015 bokade HQ m.fl. tur- och returflygningar mellan Eelde och Korfu hos Hellas. Dessa flygningar ingick i en "paketresa" i den mening som avses i direktiv 90/314. Priset för paketresan betalades till Hellas.
- 19 HQ m.fl. mottog elektroniska biljetter med Aegean Airlines logotyp för dessa flygningar som skulle äga rum den 17 och den 24 juli 2015, samt handlingar i vilka Hellas angavs som befraktare.
- 20 Det framgår av beslutet om hänskjutande att Hellas några dagar före avtalat avresedatum via brev och e-post hade informerat HQ m.fl. om att Hellas – på grund av att antalet bokningar hade stagnerat och att det skett avbokningar, vilket berodde på "den osäkra situationen i Grekland" vid den tidpunkten – tvingades att ställa in de flygningar som bolaget hade ingått avtal om med Aegean Airlines. Aegean Airlines hade nämligen beslutat att upphöra med sina flygningar till och från Korfu från och med den 17 juli 2015 på grund av att det var omöjligt att erhålla det pris som hade fastställts i förväg med Hellas. Mot denna bakgrund meddelade Hellas HQ m.fl. att deras paketresa hade blivit inställd.
- 21 Den 3 augusti 2016 försattes Hellas i konkurs. Hellas återbetalade inte inköpspriset för flygbiljetterna till HQ m.fl.
- 22 HQ m.fl. väckte talan vid Rechtbank Noord-Nederland (Domstolen för Noord-Nederland) och yrkade att Aegean Airlines skulle förpliktas att utge kompensation för den inställda flygning som skulle ha ägt rum den 17 juli 2015 och att återbetala inköpspriset för flygbiljetterna. Till stöd för talan åberopades artikel 5.1 c i förordning nr 261/2004 respektive artikel 8.1 a i samma förordning.
- 23 Aegean Airlines bestred i första hand att förordning nr 261/2004 var tillämplig, särskilt med beaktande av dess artikel 3.6.
- 24 Genom mellandom av den 14 november 2017 tillbakavisade dock Rechtbank Noord-Nederland (Domstolen för Noord-Nederland) denna invändning med motiveringen att det enda fallet när det, med stöd av nämnda bestämmelse, kan anses att förordning nr 261/2004 inte kan tillämpas till förmån för passagerare som köpt en paketresa, är när den inställda flygningen är oberoende av lufttrafikföretagets vilja att utföra den flygning eller de flygningar som ingår i resan, medan så inte var fallet i det aktuella målet. Rechtbank Noord-Nederland (Domstolen för Noord-Nederland) fann

nämligen för det första att beslutet att ställa in flygningen hade fattats av Aegean Airlines och att det tydligt framgick att bolaget endast var villigt att utföra flygningen om Hellas i förväg betalade det fastställda priset. För det andra hade det varken påståtts eller styrkts att Hellas hade angett några andra skäl till att paketresan ställdes in än det beslut som fattats av Aegean Airlines.

- 25 HQ m.fl. erhöll således, med stöd av förordning nr 261/2004, en schablonersättning från Aegean Airlines på grund av att flygningen i fråga hade ställts in. Däremot prövade nämnda domstol inte yrkandet om återbetalning av inköpspriset för flygbiljetterna.
- 26 Aegean Airlines gjorde beträffande sistnämnda yrkande i andra hand gällande att det följde av artikel 8.2 i förordning nr 261/2004 att bolaget, då det i det aktuella fallet var fråga om en paketresa, inte hade någon skyldighet att till HQ m.fl. betala tillbaka det belopp som dessa hade betalat till Hellas för sina flygbiljetter.
- 27 Mot denna bakgrund beslutade Rechtbank Noord-Nederland (Domstolen för Noord-Nederland) att vilandeförklara målet och ställa följande frågor till EU-domstolen:
- ”1) Ska artikel 8.2 i förordning nr 261/2004 tolkas så, att en passagerare som enligt direktiv 90/[314]/EEG om paketresor (vilket har införlivats med nationell rätt) har rätt att mot researrangören rikta anspråk om återbetalning av inköpspriset för sin biljett, inte kan begära återbetalning från lufttrafikföretaget?
- 2) Om fråga 1 ska besvaras jakande, kan en passagerare trots detta begära återbetalning av inköpspriset för sin biljett från lufttrafikföretaget, om det är troligt att passagerarens researrangör, för det fall denna hålls ansvarig, saknar ekonomiska medel för att faktiskt återbetala inköpspriset för biljetten och inte heller har vidtagit några åtgärder för att garantera återbetalning?”

Prövning av tolkningsfrågorna

- 28 Den hänskjutande domstolen har ställt sina båda frågor, som ska prövas gemensamt, för att få klarhet i huruvida artikel 8.2 i förordning nr 261/2004 ska tolkas så, att en passagerare som enligt direktiv 90/314 har rätt att mot researrangören rikta anspråk om återbetalning av inköpspriset för sin flygbiljett inte kan begära återbetalning av inköpspriset för denna biljett från lufttrafikföretaget med stöd av denna förordning, inte ens när researrangören saknar ekonomiska medel för att återbetala inköpspriset för biljetten och inte har vidtagit några åtgärder för att garantera återbetalning.
- 29 Vad gäller frågan huruvida passagerare som har rätt att mot researrangören rikta anspråk om återbetalning av inköpspriset för sina flygbiljetter har möjlighet att även begära återbetalning av inköpspriset för sina flygbiljetter från lufttrafikföretaget, erinrar EU-domstolen inledningsvis om att det enligt artikel 8.1 a i förordning nr 261/2004, jämförd med artikel 5.1 a i förordningen, åligger lufttrafikföretaget att vid inställd flygning erbjuda berörda passagerare assistans bland annat i form av återbetalning av inköpspriset för biljetten (se dom av den 12 september 2018, Harms, C-601/17, EU:C:2018:702, punkt 12).
- 30 Vidare anges det i artikel 8.2 i nämnda förordning att rätten till återbetalning av inköpspriset för biljetten även ska gälla passagerare vars flygning ingår i ett paket, med undantag för om en sådan rättighet regleras i direktiv 90/314.
- 31 Det framgår av denna klara formulering i nämnda artikel 8.2 att det räcker med att en rätt till återbetalning följer av direktiv 90/314 för att en passagerare, vars flygning ingår i en paketresa, inte ska kunna begära återbetalning av inköpspriset för sin biljett från det lufttrafikföretag som utför flygningen, med stöd av förordning nr 261/2004.

- 32 Denna tolkning stöds av förarbetena till förordning nr 261/2004. Såsom generaladvokaten påpekade i punkterna 43 och 44 i sitt förslag till avgörande, följer det av dessa förarbeten att unionslagstiftaren visserligen inte önskade att passagerare vars flygning ingår i en paketresa skulle vara helt uteslutna från förordningens tillämpningsområde, men likväl hade för avsikt att i förhållande till dessa passagerare bibehålla effekterna av det system som tidigare införts genom direktiv 90/314 och som bedömdes erbjuda ett tillräckligt skydd.
- 33 Såsom följer av artikel 3.6 i förordning nr 261/2004 ska nämnda förordning inte påverka de rättigheter som passagerare som har köpt en paketresa har enligt det direktivet.
- 34 Artikel 8.2 i förordning nr 261/2004 innebär således att den rätt till återbetalning av inköpspriset för biljetten som föreligger enligt nämnda förordning inte kan kumuleras med den rätt till återbetalning av inköpspriset för biljetten som föreligger enligt direktiv 90/314. En sådan kumulering kan för övrigt, såsom generaladvokaten påpekade i punkt 64 i sitt förslag till avgörande, leda till att den berörda passageraren utan fog "överbeskyddas", till nackdel för det lufttrafikföretag som utför flygningen, eftersom det sistnämnda företaget nämligen i ett sådant fall riskerar att behöva bära en del av det ansvar som researrangören har gentemot sina kunder, och som följer av avtalet mellan researrangören och dennes kunder.
- 35 Av det ovan anförda följer att passagerare som enligt direktiv 90/314 har rätt att mot researrangören rikta anspråk om återbetalning av inköpspriset för sina biljetter, inte kan begära återbetalning från lufttrafikföretaget på grundval av förordning nr 261/2004.
- 36 Samma slutsats gäller även om researrangören saknar ekonomiska medel för att återbetala inköpspriset för biljetten och inte har vidtagit några åtgärder för att garantera återbetalning.
- 37 Med hänsyn till den klara ordalydelsen i artikel 8.2 i förordning nr 261/2004 saknar det nämligen relevans huruvida researrangören saknar ekonomiska medel för att återbetala inköpspriset för biljetten, huruvida denne har vidtagit någon åtgärd för att garantera återbetalningen och huruvida dessa omständigheter äventyrar fullgörandet av dennes återbetalningsskyldighet gentemot de berörda passagerarna.
- 38 Det utgör inget hinder för en sådan tolkning av artikel 8.2 i förordning nr 261/2004 att förordningens huvudsyfte, såsom framgår av skäl 1 i förordningen, är att sörja för ett långtgående skydd för passagerarna.
- 39 Såsom framgår ovan av punkt 32 har unionslagstiftaren nämligen just tagit hänsyn till ett tidigare, genom direktiv 90/314, infört system som erbjuder ett tillräckligt skydd.
- 40 Närmare bestämt föreskrivs det särskilt i artikel 7 i detta direktiv, jämförd med tjugoförsta skälet i direktivet, att researrangören ska visa att han, i händelse av obestånd, har tillräcklig säkerhet för återbetalning av erlagda belopp.
- 41 EU-domstolen har slagit fast att artikel 7 i direktiv 90/314 innebär en skyldighet att uppnå resultatet att paketresenärerna får rätt till garanterad återbetalning av erlagda belopp i händelse av researrangörens konkurs och att denna garanti just är avsedd att skydda konsumenten mot följderna av konkursen, oavsett vilka orsaker denna har (se, för ett liknande resonemang, dom av den 15 juni 1999, Rechberger m.fl., C-140/97, EU:C:1999:306, punkt 74, och beslut av den 16 januari 2014, Baradics m.fl., C-430/13, EU:C:2014:32, punkt 35).
- 42 EU-domstolen har vidare funnit att skyldigheterna enligt denna artikel endast kan anses ha införlivats på ett riktigt sätt genom nationella bestämmelser om dessa bestämmelser, oavsett på vilket sätt, leder till resultatet att det faktiskt säkerställs att passagerarna erhåller återbetalning av samtliga erlagda

belopp i händelse av researrangörens obestånd (se, för ett liknande resonemang, dom av den 15 juni 1999, Rechberger m.fl., C-140/97, EU:C:1999:306, punkt 64, och beslut av den 16 januari 2014, Baradics m.fl., C-430/13, EU:C:2014:32, punkt 38).

- 43 Om så inte är fallet har den berörda resenären, såsom följer av domstolens fasta praxis, i alla händelser rätt att väcka skadeståndstalan mot den berörda medlemsstaten för skada som denne vållats genom en överträdelse av unionsrätten (se, för ett liknande resonemang, dom av den 25 november 2010, Fuß, C-429/09, EU:C:2010:717, punkterna 45–48 och där angiven rättspraxis).
- 44 Med hänsyn till det ovan anförda ska tolkningsfrågorna besvaras enligt följande. Artikel 8.2 i förordning nr 261/2004 ska tolkas så, att en passagerare som enligt direktiv 90/314, har rätt att mot researrangören rikta anspråk om återbetalning av inköpspriset för sin flygbiljett, följaktligen inte kan begära återbetalning av inköpspriset för denna biljett från lufttrafikföretaget med stöd av denna förordning, inte ens när researrangören saknar ekonomiska medel för att återbetala inköpspriset för biljetten och inte har vidtagit några åtgärder för att garantera återbetalning.

Rättegångskostnader

- 45 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (tredje avdelningen) följande:

Artikel 8.2 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 261/2004 av den 11 februari 2004 om fastställande av gemensamma regler om kompensation och assistans till passagerare vid nekad ombordstigning och inställda eller kraftigt försenade flygningar och om upphävande av förordning (EEG) nr 295/91, ska tolkas så, att en passagerare som enligt rådets direktiv 90/314/EEG av den 13 juni 1990 om paketresor, semesterpaket och andra paketarrangemang, har rätt att mot researrangören rikta anspråk om återbetalning av inköpspriset för sin flygbiljett, inte kan begära återbetalning av inköpspriset för denna biljett från lufttrafikföretaget med stöd av denna förordning, inte ens när researrangören saknar ekonomiska medel för att återbetala inköpspriset för biljetten och inte har vidtagit några åtgärder för att garantera återbetalning.

Underskrifter